

Joseph Hansen: Med Trotskij till slutet

(oktober 1940)

Källa: *Fourth International*, [vol 1 nr 5](#), oktober 1940, s 115–123.

Översättning från engelska, Göran Källqvist.

Efter GPU:s maskingevärsattack mot Trotskijs sovrum den 24 maj,* hade huset i Coyoacán förvandlats till en formlig fästning. Vaktstyrkan utökades och fick tyngre beväpning. Skottsäkra dörrar och fönster installerades. En skans byggdes med bombsäkert tak och golv. Dubbla ståldörrar som kontrollerades med elektriska kontakter installerades och ersatte den gamla träentré där Robert Sheldon Harte hade överraskats och kidnappats av GPU:s angripare. Tre nya skottsäkra torn dominerade inte bara terrassen utan också det omkringliggande bostadsområdet. Taggtrådsstängsel och bombsäkra nät förbereddes.

Allt detta byggande hade möjliggjorts med hjälp av uppoffringar av Fjärde internationalens medlemmar och sympatisörer, som gjorde allt för att skydda Trotskij, väl medvetna om att det var helt säkert att Stalin skulle försöka med ytterligare ett och ännu mer desperat angrepp efter den misslyckade attacken den 24 maj. 1937 var den mexikanska regeringen den enda i hela världen som erbjöd Trotskij asyl, och den tredubblade nu antalet polisvakter på plats utanför huset, och gjorde allt i sin makt för att skydda livet på världens mest berömda landsflyktning.

Det var bara hur det kommande angreppet skulle se ut som var okänt. Ännu en attack med maskingevär med fler angripare? Bomber? Uttrötning? Förgiftning?

20 augusti 1940

Tillsammans med Charles Cornell och Melquiades Benitez befann jag mig på taket nära huvudvakten. Vi kopplade en kraftfull siren till larmsystemet för att använda nästa gång GPU angrep. Sent på eftermiddagen mellan 17.20 och 17.30 körde Jacson, som vi kände som sympatisör till Fjärde internationalen och make till den tidigare medlemmen i Socialist Workers Party, Sylvia Ageloff, fram i sin Buick. Istället för att parkera den med kylaren mot huset, som han brukade, vände han helt om på gatan, parkerade bilen längs muren med fronten mot Coyoacán. När han klev ur bilen vinkade han till oss på taket och ropade: ”Har Sylvia kommit ännu?”

Vi blev lite överraskade. Vi visste inte att Trotskij hade stämt träff med Sylvia och Jacson, men tillskrev vår okunskap om en sådan träff till ett förbiseende från Trotskijs sida, vilket inte var ovanligt i dessa frågor.

”Nej”, svarade jag. ”Vänta ett ögonblick.” Cornell aktiverade sedan de elektriska kontrollerna för dubbeldörrarna och Harold Robbins tog emot gästen på terrassen. Jacson bar en regnrock tvärs över

---

* Se Trotskij, [Stalin försöker döda mig](#), på marxistarkiv.se – öa.

armen. Det var regnsäsosng, och även om solen sken, så hotade tunga moln som höjde sig över bergen i sydväst med störtskurar.

Trotskij var på terrassen och gav mat till kaninerna och kycklingarna – hans sätt att få lite motion under det instängda liv som han tvingades leva. Vi förväntade oss att Trotskij som vanligt inte skulle återvända till huset förrän han var klar med utfordringen eller förrän Sylvia hade anlänt. Robins var på terrassen. Trotskij hade inte för vana att träffa Jacson ensam.

Melquiades, Cornell och jag fortsatte med vårt arbete. Under de följande 10-15 minuterna satt jag i huvudtornet och skrev ner vakternas namn på vita lappar som skulle sättas på strömbrytarna som förband deras rum med larmsystemet.

Ett fruktansvärt skrik bröt eftermiddagslugnet – ett utdraget och plågat skrik, till hälften skrik och hälften snyftning. Det fick mig på fötter, skräckslagen. Jag sprang från vakthuset ut på taket. En olycka med någon av de 10 arbetare som höll på att bygga om huset? Det kom ljud från en våldsam kamp i den Gamles arbetsrum, och Melquiades siktade mot fönstret nedanför. Under ett ögonblick blev Trotskij synlig i sin blå arbetsrock, i slagsmål med någon.

”Skjut inte!” ropade jag till Melquiades, ”du kan träffa den Gamle!” Melquiades och Cornell stannade på taket och bevakade utgångarna från arbetsrummet. Jag satte på det allmänna larmet och gled ner för stegen till biblioteket. När jag gick genom dörren som förband biblioteket med matsalen stapplade den Gamle ut ur sitt arbetsrum ett par meter bort med blodet strömmande ner för ansiktet.

”*Se vad de har gjort med mig!*” sa han.

I samma ögonblick kom Harold Robins in genom matsalens norra dörr med Natalja efter sig. Hon slog desperat armarna om Trotskij och tog med honom ut på balkongen. Harold och jag hade satt efter Jacson som stod och flämtade i arbetsrummet med sammanbitet ansikte och hängande armar med en automatpistol dinglande i handen. Harold var närmare honom. ”Du tar hand om honom”, sa jag, ”så ska jag se vad som händer med den Gamle.” Medan jag vände mig om tvingade Robins ner mördaren på golvet.

Trotskij vacklade tillbaka till matsalen, medan Natalja snyftande försökte hjälpa honom. ”Se vad de har gjort”, sa han. När jag lade armen om den Gamle föll han samman nära matsalsbordet.

Vid första anblick verkade såret på hans huvud vara ytligt. Jag hade inte hört något skott. Jacson måste ha slagit till med något verktyg. ”Vad händer?” frågade jag den Gamle.

”*Jacson sköt mig med en revolver, jag är svårt skadad ... jag känner att det är slutet denna gång.*”

”Det är bara ett ytligt sår. Du kommer att återhämta dig”, försökte jag lugna honom.

”*Vi talade om fransk statistik*”, svarade den Gamle.

”Träffade han dig bakifrån?” frågade jag.

Trotskij svarade inte.

”Nej, han sköt dig inte”, sa jag, ”vi hörde inget skott. Han slog dig med något.”

Trotskij såg tveksam ut och tryckte min hand. Mellan de meningar vi utbytte talade han med Natalja

på ryska. Han förde hela tiden hennes hand till sina läppar.

Jag rusade tillbaka upp på taket och ropade till polisen på andra sidan muren: ”Få hit en ambulans!” Jag sa till Cornell och Melquiades: ”Det är ett överfall – Jacson ...” Mitt armbandsur visade då tio minuter i sex.

Återigen satt jag vid den Gamles sida tillsammans med Cornell. Utan att vänta på ambulansen från staden bestämde vi att Cornell skulle gå och hämta dr Dutren som bodde i närheten, och som hade behandlat familjen vid tidigare tillfällen. Eftersom vår bil var inlåst i garaget bakom dubbeldörrar beslutade Cornell att ta Jacsons bil som stod på gatan.

När Cornell lämnade rummet hördes åter ljud av kamp från arbetsrummet där Robins höll fast Jacson.

”Säg till pojkarna att inte döda honom”, sa den Gamle, ”han måste tala.”

Jag lämnade Trotskij med Natalja och gick in i arbetsrummet. Jacson försökte desperat fly från Robins. Hans automatpistol låg på bordet i närheten. På golvet låg ett blodfläckt verktyg som för mig såg ut som en guldletares hacka, men med baksidan utformad som en spets. Jag anslöt mig till kampen med Jacson och slog honom på munnen och käken under örat, och bröt min hand.

När Jacson återfick medvetandet stönade han: ”De har fängslat min mor ... Sylvia Ageloff hade inget med detta att göra ... Nej, det var INTE GPU; jag har INGET med GPU att göra ...” Han betonade kraftigt orden som skulle skilja honom från GPU, som om han plötsligt hade kommit ihåg att manuskriptet till hans roll krävde en hög röst här. Men han hade redan försagt sig. När Robins tvingade ner mördaren hade Jacson tydligen trott att hans sista stund var kommen. Han hade slingrat sig i skräck, ord som han inte kunde kontrollera hade kommit från hans läppar: ”De TVINGADE mig att göra det.” Han hade sagt sanningen. GPU hade tvingat honom att göra det.

Cornell störtade in i arbetsrummet. ”Nycklarna är inte i bilen.” Han försökte hitta nycklarna i Jacsons kläder men utan framgång. Medan han letade sprang jag ut och öppnade garagedörrarna. Inom några sekunder var Cornell på väg med vår bil.

Vi väntade på att Cornell skulle återvända – Natalja och jag knäböjde vid den Gamles sida och höll hans händer. Natalja hade torkat bort blodet från hans ansikte och lagt ett isblock mot hans huvud, som redan hade svullnat upp.

”Han slog dig med en hacka”, sa jag till den Gamle. ”Han sköt dig inte. Jag är säker på att det bara är ett ytligt sår.”

”Nej”, svarade han, ”*jag känner det här*” (och pekade mot sitt hjärta) ”*att de har lyckats den här gången.*”

Jag försökte lugna honom: ”Nej, det är vara ett ytligt sår, du kommer att bli bättre.”

Men den Gamle bara log svagt med sina ögon. Han förstod ...

”*Ta hand om Natalja. Hon har varit med mig i många, många år.*” Han pressade min hand medan han intensivt tittade på henne. Han verkade suga upp hur hennes drag såg ut, som om han skulle lämna henne för alltid – och under dessa flyende sekunder pressa ihop hela det förflutna i en sista blick.

”Det kommer vi”, lovade jag, Min röst verkade förmedla en förståelse bland oss tre att detta verkligen var slutet. Den Gamle pressade krampaktigt våra händer och fick plötsligt tårar i ögonen. Natalja grät förkrossat och böjde sig över honom och kysste hans huvud.

När dr Dutren anlände saknade den Gamle redan reflexer på vänster sida. Några ögonblick senare kom ambulansen och polisen gick in i arbetsrummet för att ta med sig mördaren.

Natalja ville inte låta den Gamle åka till ett sjukhus – det var på ett sjukhus i Paris som deras son, Leo Sedov, dödades för bara två år sedan. Under ett ögonblick tvekade Trotskij själv, där han låg slagen på golvet.

”Vi kommer att åka med dig”, sa jag till honom.

”*Det låter jag dig bestämma*”, sa han till mig, som om han nu lämnade över allting till dem kring honom, som om dagarna att ta beslut nu var slut.

Innan vi lade den Gamle på en bår viskade han återigen: ”*Jag vill att allt jag äger går till Natalja.*” Sedan sa han med en röst som outhärdligt slet i de djupaste och ömmaste känslorna hos de vänner som knäböjde vid hans sida ... ”*Ni kommer att ta hand om henne ...*”

Jag och Natalja gjorde den ledsamma resan med honom till sjukhuset. Hans högra hand rörde sig över lakanen som täckte honom, rörde vattenskålen nära sitt huvud, hittade Natalja. Gatorna var redan fyllda av människor, och arbetare och fattiga kantade vägen när ambulansen for fram med påslagna sirener bakom en grupp motorcykelpoliser genom trafiken på väg mot stadens centrum. Trotskij drog envist ner mig nära sina läppar så att jag inte kunde undgå att höra, och viskade:

”*Han var en politisk mördare. Jacson var medlem i GPU eller fascist. Mest troligt GPU.*” Intryck av Jacson for genom den Gamles tankar. Med de få ord han hade kvar sa han till mig hur vi skulle tänka när vi analyserade attacken, på grundval av de fakta vi redan hade: Stalins GPU är skyldiga men vi måste hålla möjligheten öppen att de fick hjälp av Hitlers Gestapo. Han visste inte att Stalins visitkort i form av en ”bekännelse” fanns i mördarens ficka.

De sista timmarna

På sjukhuset samlades Mexikos mest framstående läkare för överläggning.

Utmattad, dödligt sårad, med nästan slutna ögon tittade den Gamle åt mitt håll från den smala sjukhussängen, och rörde svagt på sin högra hand. ”Joe, har ... du ... anteckningsbok?” Så många gånger han hade ställt samma fråga! – men kraftfullt, med den subtila pik om ”amerikansk effektivitet” som han tyckte om att ge på vår bekostnad. Nu var hans röst tjock och orden knappt hörbara. Han talade med stor ansträngning och kämpade mot det framträngande mörkret. Jag lutade mig mot sängen. Hans ögon verkade ha förlorat allt det snabba och rörliga intellekt som var så karakteristiskt för den Gamle. Hans ögon var stilla, som om han inte längre var medveten om världen utanför, och ändå kände jag hur hans enorma viljekraft höll borta det kvävande mörkret och vägrade ge efter för sin fiende innan han hade utfört en sista uppgift. Sakta, haltande, dikterade han på engelska, ett språk som var honom främmande, och valde med möda orden i sitt sista budskap till arbetarklassen. På sin dödsbädd tillät han sig inte att glömma att hans sekreterare inte talade ryska!

”Jag är nära döden av ett slag från en politisk mördare ... slog ner mig i mitt rum. Jag kämpade med

honom ... vi ... gick in ... talade om fransk statistik ... han slog mig ... Var snäll och säg till våra vänner ... jag är säker ... på ... Fjärde internationalens seger ... Gå vidare.”

Han försökte säga mer, men orden var obegripliga. Hans röst dog bort, de trötta ögonen slöt sig. Han återfick aldrig medvetandet. Detta var ungefär en och en halv timme efter att slaget utdelades.

Det togs en röntgenbild av såret och läkarna beslöt att det var nödvändigt med en omedelbar operation. Läkaren som hade ansvar för sjukhuset utförde det känsliga arbetet att trepanera i närvaro av ledande mexikanska specialister och familjens läkare. De upptäckte att hackan hade trängt in sju centimeter och förstört en avsevärd mängd hjärnvävnad. En del av läkarna sa att det var ett helt hopplöst fall. Andra gav den Gamle en sportslig chans.

Under mer än 22 timmar efter operationen växlade förtvivlan med ett desperat hopp om att han skulle överleva. I USA planerade vänner att skicka en världsberömd hjärnspecialist, dr Walter E Dandy från Johns Hopkins, med flyg. Timme efter plågsam timme lyssnade vi till den Gamles tunga andning när han låg på sjukhussängen. Med sitt rakade och bandagerade huvud hade han en slående likhet med Lenin. Vi tänkte på de dagar då de hade lett den första arbetarrevolutionen. Natalja vägrade lämna rummet, vägrade äta, vakade med torra ögon, knutna händer med vita knogar, medan timmarna gick en efter en under denna långa, fruktansvärda natt och oändliga följande dag. Läkarnas rapporter konstaterade positiva tecken, en tillfällig förbättring, och in i det sista kände vi att denne man som hade överlevt tsarens fängelser, landsflykt, tre revolutioner, Moskvarättegångarna, också skulle överleva Stalins obeskrivligt förrädiska slag.

Men den Gamle var mer än 60 år gammal. Hans hälsa hade varit dålig i flera månader. Klockan 7:25 den 21 augusti gick han in en slutgiltig kris. Läkarna arbetade i 20 minuter och tog till alla vetenskapliga metoder som stod till deras förfogande, men inte ens adrenalin kunde återuppliva det stora hjärta och tänkande som Stalin hade förstört med en hacka.

Vad hände i arbetsrummet?

Den 17 augusti visade Jacson ett utkast till en artikel som han tänkte skriva för Trotskij, om den pågående diskussionen om den ryska frågan i Fjärde internationalen. Trotskij bjöd in Jacson till sitt arbetsrum medan han läste utkastet. Det var första gången Jacson var ensam med Trotskij. För Jacson innebar det att tiden var mogen. Det var en generalrepetition för det GPU hade beordrat honom att göra.

Trotskij föreslog några förändringar till författaren, men sa till Natalja att utkastet var förvirrat och utan särskilt intresse.

Den 20 augusti kom Jacson till huset med den färdiga artikeln. Under rubriken *Det tredje lägret och Folkfronten* behandlade den till synes Burnham-Shachtmans teori om ett ”tredje läger” under världskriget. Artikelns tanke, en jämförelse mellan ”tredje lägrets” och den franska Folkfrontens klassbas var inte Jacsons, utan hade såvitt jag vet först uttryckts av Otto Schuesler, en av Trotskijs sekreterare. Jacson fick idén under ett samtal med vakterna och skrev en sorts artikel med det enda syftet att få Trotskij att sitta ner vid sitt skrivbord i en hjälplös position medan han höjde hackan bakifrån.

Det var tydligen Jacsons plan att tyst döda Trotskij med ett slag, och sedan lämna huset som han

hade kommit, utan att väcka uppmärksamhet – medan han höll sin revolver i fickan om han skulle behöva skjuta sig ut. Han hade en stor summa pengar i fickan – 890 dollar – vilket tydde på att han hoppades undkomma. Utöver det hade han med sig ett ”bekännelsebrev”, som givetvis hade dikterats av GPU – och placerats på honom så att polisen skulle hitta det om han sköts ner av vakterna. Han förväntade sig att antingen komma undan eller dödas.

Jacson mötte Trotskij nära kaninburarna, sa till honom att han hade med sig den färdiga artikeln, och att han och Sylvia skulle resa till New York nästa dag. Trotskij svarade med sin typiska hjärtlighet, men fortsatte att lägga torkad alfalfa i matskålarna.

När Jacson fick syn på Natalja på balkongen mellan köket och matsalen lämnade han Trotskij. Han bar sin hatt och höll regnrocken nära kroppen medan han gick fram för att hälsa.

Natalja tyckte att han verkade nervös och frånvarande, som om han var väldigt tankspridd. Jacson bad om ett glas vatten, han var väldigt ”törstig” förklarade han. Natalja erbjöd te, eftersom hon och Trotskij just hade avslutat sitt vanliga eftermiddagste och det fanns kvar lite i kannan. Men Jacson vägrade, och sa att han just hade ätit – ”maten sitter fortfarande fast i halsen”.

Efter att ha druckit vattnet återvände han med Natalja till Trotskij vid kaninburarna. ”Vet du att Jacson och Sylvia återvänder till New York imorgon?” frågade Trotskij. ”De har kommit för att säga adjö.” Sedan på ryska: ”Vi borde förbereda något för dem.”

Några minuters samtal passerade innan Trotskij utan entusiasm frågade: ”Vill du att jag ska läsa din artikel?”

”Ja.”

”Bra, vi kan gå in i arbetsrummet.”

Utän att meddela sina vakter tog Trotskij med Jacson in i sitt rum. Natalja lämnade dem vid dörren och gick in i köket.

När Trotskij senare låg blödande på matsalsgolvet sa han till Natalja att en tanke slog honom när han gick in i rummet, ”*Den här mannen skulle kunna döda mig.*” Men han lyssnade inte på den intuitiva varningen från det undermedvetna. Som proletär revolutionär hade Trotskij burit sitt liv i sina händer under alltför många år.

Trotskij satte sig vid det stora bordet som var översållat av böcker, tidningar, manuskript. Nära bläckhornet några få centimeter från hans hand låg hans .25-kalibriga automatpistol – den hade oljats och laddats om bara några dagar tidigare. Han började läsa Jacsons artikel. Jacson satt bakom och till vänster om Trotskij, nära kontakten som skulle starta larmsystemet.

”Tillfället var för bra för att missa”, sa Jacson till polisen efteråt. ”Jag tog min ’piolet’*. Jag höjde den. Jag blundade och slog av all kraft ... Jag kommer aldrig att glömma hans skrik så länge jag lever ...”

Trotskij vacklade upp från sin stol när mördaren slet loss vapnet och slog igen mot sitt offers ansikte. Stolar slogs sönder, papper och böcker spreds ut, diktafonen krossades, blod skvätte över bordet, på böckerna, tidningarna – på de sista sidorna av manuskriptet till Trotskijs Stalinbiografi.

---

* ”Piolet” är ishacka på franska – öa.

Kunde vi ha förhindrat det?

När jag är halvt vaken på morgnarna här i huset i Coyoacán verkar det fortfarande som att jag kan höra den gamles röst ropa. Ibland förefaller det som om han är otålig, som om han är angelägen om att dagen ska börja energiskt – som om det fanns ett berg av uppgifter framför oss och bara några få timmar kvar. Varenda steg, varje sväng på vägen, till och med tallarnas skuggor där den Gamle brukade tala med oss på terrassen är ett intensivt, genuint, smärtsamt minne ... Den Gamle finns överallt. Och ändå verkar huset tomt och ledigt, som en ruin som lämnats att vittra ner till damm.

Kunde vi inte ha förhindrat det?

När det känns så – den outhärdliga bördan av det som kunde ha varit, minns jag trycket från hans hand när han låg på golvet.

Jag minns vad han sa om att han undkom attacken den 24 maj: *”I krig är tillfälligheter oundvikliga, gynnsamma tillfälligheter och ogynnsamma – det är en del av kriget.”*

Jag minns Nataljas ord: *”När vi steg upp på morgonen den 20 augusti sa L D: ’Ännu en lycklig dag. Vi lever fortfarande.’ Han hade upprepat det varje morgon sedan den 24 maj.”*

Trotsky visste att Stalin hade dömt honom till döden. Han visste att Stalin räknade med att mordet skulle drunkna i Andra världskrigets oerhörda händelser, där hela stater utplånades och slakten av hundratusentals människor bara får en kort rubrik i de dagliga kommunikéerna från slagfälten. Trotsky visste att det mot de enorma resurserna hos den mäktiga statsapparat som Stalin kontrollerade bara stod en handfull revolutionärs mod och bedrägligt otillräckliga resurser. Trotsky visste att fienden hade alla taktiska fördelar: det valda ögonblicket, överraskning, förmågan att angripa en bestämd ställning med ett antal olika metoder. Det var praktiskt taget säkert att krigets tillfälligheter förr eller senare skulle vara ogynnsamma för oss. Trotsky förutsade till och med att nästa attack skulle äga rum när Hitler inledde sitt slag mot England.

Trotskyjs politik var aldrig en förtvivlans politik. Han kämpade med all energi han hade. Ändå visste jag att han många gånger under de månader då vi byggde vårt ”fort” kände sig fördömd.

”Jag kommer inte att uppleva nästa revolution”, sa han till mig en gång, *”det är något för din generation.”* Jag upplevde en djup sorg i hans ord – vilket nöje att få uppleva klasskampens nästa utvecklingsskede, vilken intensiv glädje att få delta i ännu en revolution – vilka framtidsutsikter som öppnar sig för mänskligheten under den kommande perioden!

”Det är inte som förr”, sa han igen. *”Vi är gamla – vi har inte den yngre generationens energi. Man blir trött ... och gammal ... Nästa revolution är för er generation. Vi kommer inte att uppleva den.”*

Ändå fortsatte Trotsky, trots att han visste att det var osannolikt att han skulle överleva personligen. Han kämpade mot tiden, styrde Fjärde internationalen, beväpnade den med bolsjevismens teorier.

Varenda dag under denna period av världskrig och fraktionskamp, var av gränslöst värde för den nya generationen revolutionära kadrer. Trotsky visste det bättre än någon annan. Han ville överlämna bolsjevismens hela arv till oss intakt, ända ner till minsta del. Han visste vad detta arv hade kostat, vad det var värt under den epok som öppnades för oss. Tiden var så kort!

Sedan september 1937 hade Trotskijs sekreterare försökt införa ett system i hushållet så att alla som

kom in i huset skulle visiteras efter dolda vapen. De försökte också göra det till en järnhård regel att Trotskij aldrig skulle tala med någon ensam i sitt arbetsrum. Trotskij tyckte inte om någon av dessa regler. Antingen litar vi på folk och släpper in dem utan visitering, eller så släpper vi inte in dem överhuvudtaget. Han klarade inte att hans vänner skulle utsättas för en visitering. Utan tvivel tyckte han att det hursomhelst skulle vara meningslöst, och till och med kunde ge en falsk säkerhetskänsla. Om en GPU-agent lyckades ta sig in, så skulle han komma på något sätt att göra visiteringen värdelös. Trotskij hade dussintals vänner i Mexiko som vakterna – vad gäller hur vaksamma de var – satte i samma kategori som Jacson före attacken. Vårt andra förslag att någon alltid skulle vara med honom i arbetsrummet fungerade inte heller någonsin. Så många av hans gäster hade personliga problem – och skulle inte tala fritt i närvaro av en vakt! Ibland kunde jag bli kvar i rummet genom att helt enkelt sitta kvar trots Trotskijs order att gå ut, men både han och jag kände oss obekväma med det, och han tillät aldrig denna oartighet från någon annan. Trotskij byggde ett politiskt parti och arbetade på idéernas område. Han föredrog att lita på sina vänner istället för att misstänka dem.

Alla Trotskijs vakter försökte vara misstänksamma mot alla. Men Trotskij var inte bara intresserad av att bli bevakad, utan att med hjälp av exempel lära sina vakter en del grundläggande saker om hur det gick till att organisera en politisk rörelse. Ömsesidig misstänksamhet var i hans ögon en mycket värre splittrande kraft än att ha en spion i sin organisation, eftersom sådana misstankar hursomhelst är oanvändbara för att avslöja en skicklig provokatör. Trotskij hatade personlig misstänksamhet mot Fjärde internationalens medlemmar och sympatisörer. Han ansåg det vara sämre än det onda den antogs bota.

Närhelst denna fråga kom upp tyckte han om att berätta historien om Malinovskij, som var medlem i bolsjevikpartiets politbyrå, dess representant i Duman och en betrodd förtrogen till Lenin. Samtidigt var Malinovskij agent för tsarens hemliga polis, den fruktade Ochrana. Han skickade hundratal bolsjeviker i landsflykt och till döden. Men för att behålla sin ställning som betrodd var han tvungen att sprida bolsjevismens idéer. Dessa idéer ledde så småningom till hans fall. Den proletära revolutionen är mäktigare än den allra slugaste polisspion.

Kunde vakterna ha förhindrat mordet på Trotskij? Kunde de om de varit försiktigare ha hindrat Jacson från att nästla sig in i hushållet? Från att använda en mer raffinerad metod? Förgiftning? Ett skott från bakhåll vid en picknick? Ett självmordsangrepp med något vapen som byggts speciellt av GPU för att undkomma våra begränsade medel för att upptäcka honom?

GPU besvara själv denna fråga via sin agent Jacsons läppar: "Vid nästa attack kommer GPU att använda andra metoder."

Hur mördaren tog sig in

Jacson kom till Mexiko i oktober 1939. Enligt sin berättelse var han tillsagd att inte tvinga sig in i hushållet utan låta mötet bli "tillfälligt". Han följde sina instruktioner perfekt. I flera månader kom han inte nära Coyoacán utan stannade i Mexico City. När hans hustru Sylvia Ageloff, som var välkänd för hushållet, kom till Mexiko försökte han inte gå in i huset med henne. Men han utnyttjade henne för att bli bekant med familjen Rosmer – vänner till Trotskij och Natalja sedan 1913 – som bodde i huset efter att tagit Trotskijs dotterson till Frankrike. Via dessa betrodda personer blev han känd till namnet i hushållet. Många av vakterna kände till honom, var van att släppa in honom en

kort stund till terrassen, där han väntade på att träffa vem han nu hade kommit för att träffa. Det är helt klart att Robert Sheldon kände honom och litade på honom. Men han träffade inte Trotskij förrän efter attacken den 24 maj.

Den 28 maj lämnade familjen Rosmer Mexiko via Vera Cruz, och genomförde beslutet som de hade tagit flera månader tidigare om att återvända. Några veckor tidigare hade Jacson erbjudit sig att ta dem från Mexico City till hamnen. Han hade sagt till dem han hursomhelst for till Vera Cruz varannan vecka i affärer, och kunde kombinera denna resa med sin "chefs" affärer.

Han kom till huset tidigt på morgonen, ringde på porten och bjöds in för att vänta tills familjen Rosmer var klara. Trotskij var på terrassen och mötte Jacson för första gången. De skakade hand. Trotskij fortsatte med sina sysslor kring hönsgården. Jacson drog sig tillbaka och började tala med Trotskijs dotterson, Seva, som han gav ett leksaksplan. Både Natalja och Trotskij lade märke till honom i Sevas rum och frågade Seva vad det betydde. Jacson förklarade då för dem hur glidflygplanet fungerade.

Med sin vanliga omsorg om andra frågade Trotskij Natalja om de inte skulle bjuda in Jacson. Natalja svarade att han redan måste ha ätit frukost. Men av artighet inbjöds han att komma in och sitta vid bordet. Han tog en kopp kaffe. Det var första gången Jacson satt vid bordet tillsammans med Trotskij.

Jacson odlade elegant och skickligt sina vänskapliga relationer. Han var redan känd för sin generositet, och hans bil stod ständigt till hushållets förfogande. När han reste till New York lämnade han kvar den så att vakterna kunde använda den. Han gjorde småtjänster åt alla som var knutna till huset, inte bara Trotskij och Natalja. När vänner besökte, tog han med dem på sightseeing. Om man behövde göra en resa så erbjöd han sin bil och sig själv som chaufför.

Under debatten mellan minoritet och majoritet om den ryska frågan stödde han Trotskijs ståndpunkt, till och med mot sin hustru, Sylvia Ageloff. När han talade med vakterna var han noga med att nämna de donationer han påstod sig ha givit till den franska sektionen. Han sa till Jake Cooper att han kände Rudolf Klement och var i Paris när GPU så skamligt hade mördat honom. Han tyckte om att nämna att han hade mött James P Cannon i Paris. På så sätt byggde han upp ett intryck av sig själv som bekant för vårt folk.

Efter attacken den 24 maj kom han in i huset totalt 10 gånger innan han utförde GPU:s order att mörda sin värd. Han kom två gånger tillsammans med Sylvia Ageloff och drack te med Trotskij och Natalja. När Trotskij gick igenom debatten i Fjärde internationalen stödde Jacson varmt Trotskijs uppfattningar och angrep Sylvias.

Vid ett besök gav han Natalja en utsmyckad chokladask och sa att det var en gåva från Sylvia.

Ändå accepterades Jacson aldrig som en förtrogen eller nära vän i huset – huvudsakligen för att han inte var medlem i Fjärde internationalen och för att hans idéer verkade förvirrade och långtifrån seriösa.

När Jacson reste till New York efter attacken den 24 maj och återvände i slutet av juli, medgav han att han inte hade besökt någon av Socialist Workers Partys medlemmar.

"Varför?" frågade vi häpet.

Jacson förklarade lättsinnigt att det berodde på att han hade tillbringat så mycket tid på kvällarna i diskussioner med Sylvia och hennes systrar, och försökt övertyga dem om att majoritetens uppfattning var den rätta, att han inte hade tid att ens besöka Socialist Workers Partys högkvarter. Han sa att han tillbringade dagarna ”slavande i ett kontor på Wall Street”.

Det faktum att han inte hade kontaktat Socialist Workers Partys högkvarter gav ett dåligt intryck på vakterna, som de förde vidare till Trotskij. Trotskij svarade:

”Det stämmer förstås att han är ganska lättsinnig och troligen inte kommer att bli en stabil medlem i Fjärde internationalen. Men det går att vinna honom närmare. För att bygga partiet måste vi tro på att människor kan förändras.”

Trotskij tillade att Jacson genomförde studier av fransk statistik som kunde visa sig bli användbara för oss.

Jag är övertygad om att Trotskij, som såg möjlighet för alla att utvecklas till revolutionär, ville använda Jacson som typexempel. Själva den distans som vakterna höll mellan sig och det till synes svåra arbetet att förvandla detta föga lovande ämne till en revolutionär sporrade Trotskij att göra en ännu tydligare demonstration. Han föreslog att jag skulle göra allt för att bli vän med Jacson för att hjälpa till att få honom närmare Fjärde internationalen.

Det var just vid denna tidpunkt som Jacson planerade hur han skulle mörda Trotskij.

Under ett samtal där Cornell och jag deltog, frågade Trotskij Jacson vad han tyckte om ”fästningen”. Jacson svarade att allt verkade väl utfört, men ”vid nästa attack kommer GPU att använda andra metoder”. ”Vilka metoder?” frågade en av oss.

Jacson ryckte lätt på axlarna.

Stalins visitkort

När Jacson fördes till sjukhus hittade polisen ett ”bekännelsebrev” i hans ficka. Brevet var uppenbarligen avsett att användas av GPU under deras propaganda efter mordet, och utgör ett bevis på att Jacson var GPU:s betalda agent. Det räcker ensamt för att lägga skulden för mordet på Trotskij på super-Borgia i Kreml.

Liksom de klassiska ”bekännelser” som GPU skapade för att användas under Moskvarättegångarna börjar ”bekännaren” som ivrig ”trotskist”, beordras på fantastiska uppdrag av överordnade utan namn, accepterar utnämningarna utan att knysta, för att slutligen bli ”beordrad av Trotskij” att döda Stalin och ”sprida sabotage i Sovjetunionen”, upptäcker att Trotskij är ”knuten” till en ”utländsk makt” (vilken stormakt som helst som Stalin inte har slutit avtal med), blir omedelbart ”desillusionerad”, ångrar sig, medger att den genialiske Stalin har rätt och är Lenins efterträdare och ”bekänner” allt. Detta mönster utvecklades till sin slutgiltiga form av Jagoda i Lubjankas tortyrkammare, och har, trots att det visade sig att Jagoda under tio år var superförgiftare under Stalin, nu upprepats monotont och med bara små förändringar.

Jacsons brev innehåller några få variationer för lokal användning av GPU:s nordamerikanska anhängare, som Lombardo Toledano, Harry Block, reporter på *The Nation*, och Frank Jellinek, reporter på *PM* och den stalinistiska ”Federated Press”.

Bland dessa variationer finns förtalet att Trotskij hånade den mexikanska revolutionen och stödde Almazán.* Dessa meningar i Jacsons brev låter som om de i sin helhet har tagits från GPU:s mexikanska organ – *La Voz de Mexico*, *Futuro* och *El Popular*, där Trotskij anklagades för att vara ”anknuten till Dieskommittén[§]”, ”agent för Wall Street” och ”förrädare” som genomförde ”angrepp på sig själv” bara för att genera Cardenas’ regering som var den enda regering i världen som hade givit honom asyl.

Jacson hävdar att han var en desillusionerad medlem i Fjärde internationalen. Lögn! Det var bara ett försök från GPU att få världsupinionen att tro att deras händer är fläckfria. Under utredningsdomarens utfrågning har han nu erkänt att han aldrig var medlem.

Jacson hävdar att en ”medlem i Fjärde internationalens byrå” skickade honom till Mexiko för att träffa Trotskij eftersom det ”förväntades något mer av honom än att vara enkel medlem”. Ännu en lögn som skrivits med det språk som GPU uppfann till Moskvarättegångarna!

Jacson säger att Trotskij beordrade honom att resa till Shanghai, stjäla ett China Clipper-flygplan, flyga över Manchukuo till Ryssland, och, utan att kunna ett ord ryska, börja sprida sabotage och planera ”de sovjetiska ledarnas” död! Erinna er Stalin-Hitlers uttalande: ”Ju grövre lögnen är, desto mer beredvilligt kommer folk att tro på den.” Jacsons brev kan inte följa detta uttalande bättre.

Historien är mer absurd än den historia som GPU kokade ihop 1936 om flygplanet som Pjatakov påstods ha flugit med från Berlin till Oslo för att hjälpa Trotskij att sluta en pakt med Hitler.

I Jacsons brev tog GPU åter på sig för mycket, och lyckades bara övertyga världen om Stalins skuld för mordet på Trotskij.

Man behöver bara ersätta ”medlem i Fjärde internationalens byrå” med de tre bokstäverna ”GPU”. Då blir Jacsons historia om hur han beordrades att resa till Mexiko för att träffa Trotskij förståelig. Skälen till den ofantliga försiktighet med vilken han närmade sig hushållet blir uppenbara. Hela ”bekännelsen” rasar samman inför ens ögon och sanningen avslöjas: GPU-agenten Jacson ljuger på enklast möjliga sätt för sig själv – varhelst det går tillskriver han Fjärde internationalen de faktiska instruktioner som GPU gav honom.

Vem är ”Frank Jacson”?

Enligt mördarens uttalanden till polisen försåg ”medlemmen i Fjärde internationalens byrå” honom med ett falskt pass, och ”föreslog att han skulle resa till Mexiko för att träffa Trotskij”. På sin slutliga resa från Mexico City till Coyoacán påstår Jacson att han stannade på Avenida Insurgentes och brände upp sitt falska pass tillsammans med sin övriga personliga papper. Varför brände Jacson passet? Orsaken är inte svår att avgöra. Förfalskare lämnar alltid vissa identifieringstecken. I händerna på regeringsexperter skulle det ha varit möjligt att spåra ett sådant pass tillbaka till de som förfalskade det, precis som det för experter går att spåra falska sedlar tillbaka till den speciella person som tillverkade dem. I fallet med Jacsons pass skulle identifieringstecknet ha varit ”GPU”.

Det pass med vilket Frank Jacson reste in i USA var utfärdat i mars 1937 till Tony Babich, bosatt i

* Juan Andreu Almazán (1891 – 1965) var en mexikansk general, politiker och affärsman. Innehade fram till 1920-talet höga poster i den mexikanska armén, och ställde 1940 upp i ett ytterst omstritt presidentval i Mexiko – ur Wikipedia.

§ ”Kommittén för oamerikansk verksamhet” som 1938 hade bildats av kongressledamoten Dies från Texas – öa.

Kanada och naturaliserad brittisk undersåte, född i Lovinac, Jugoslavien den 13 juni 1905. Tony Babich använde passet för att resa från Kanada, till synes för att besöka sitt hem. Istället reste han till Spanien, där han stred i den lojalistiska armén. Den 12 maj 1939 utfärdade den spanska regeringen ett dödsbevis för Tony Babich.

Vad hände med Tony Babichs pass?

Det är välkänt att utlänningar som tog värvning i den lojalistiska armén systematiskt berövades sina pass av GPU. Den tidigare chefen för den sovjetiska underrättelsetjänsten i Västeuropa, Walter Krivitskij, rapporterade att de diplomatsäckar som skickades till Sovjetunionen från Spanien innehöll buntar av sådana pass vid varje sändning. Det är uppenbart vad som hände med Tony Babichs pass. I GPU:s händer gjorde världens skickligaste passförfalskare vissa förändringar i det. Namnet Tony Babich byttes ut till "Frank Jacson". Fotot på Babich avlägsnades och ersattes med ett foto på den man som senare mördade Trotskij.

I Jacsons "bekännelse" försöker GPU framställa honom som en från början naiv grabb, så godtrogen att han omedelbart packade sina väskor och bad sin mor om 5.000 dollar när "medlemmen i Fjärde internationalens byrå" bad honom resa till Mexiko. Det vore intressant att höra GPU förklara hur denna oskyldiga "kanin", som Jacson kallar sig själv, fick sina expertkunskaper i passbestämelse mellan USA och Kanada.

När han lämnade Mexiko sista gången ansökte han om ett transitvisum till Kanada på det amerikanska konsulatet. Tydligt använde han detta transitvisum för att resa in i USA utan att överlämna det mexikanska turistkort som utfärdades till honom i oktober 1939. Enligt tillgänglig information ansökte han inte om ett turistkort vid sin andra inresa, utan promenerade bara över gränsen och tog sig till Mexico City, och visade upp sitt ursprungliga turistkort med dess tidsgräns för de myndigheter som krävde hans kreditering. Bara en person med expertkunskaper om dessa frågor kunde ha gjort det.

När Jacson brottades med vakterna ropade han flera gånger: "De har satt min mamma i fängelse!" När han släpades ut ur Trotskijs arbetsrum upprepade han: "Ma mere! Ma mere!" Om han inte är sovjetisk undersåte, så är det möjligt att Gestapo som en liten tjänst till Stalin överlämnade Jacsons mor, möjligen hela hans familj, till GPU efter den tyska invasionen av Nederländerna och Frankrike. Jacson hotades sedan med att hans familj skulle dödas om han inte utförde Stalins order att mörda Trotskij. Det är möjligt att Jacsons historia om att vara född i Persien av belgiska föräldrar är sann, men det finns många tecken på att hans historia om familjen "Mornard" och dess förmögenheter är ett fullständigt påhitt:

- Den belgiska ministern i Persien mellan 1904 och 1908 var inte hans far, "Mornard Van den Dreschd", som Jacson påstår, utan en man vid namn T'Sterstevens.
- Det finns inga dokument om att den äldre brodern Jacson, "Robert Mornard", arbetar på ett belgiskt konsulat, som Jacson hävdar.
- När Jacson uppgav adressen till sitt familjehem i Bryssel, så gav han namnet på stadens längsta och mest trafikerade gata, och numret han nämnde visade sig tillhöra en offentlig byggnad.
- Jacson skrev många gånger om sin far till Sylvia, och vad hans far gjorde. Men han sa till

den mexikanska polisen att hans far dog för flera år sedan.

Jacson var välförsedd med pengar. Han hävdar att hans mor i slutet av augusti gav hon 85.000 utöver de 200 dollar som hade fått av den påstådda medlemmen i Fjärde internationalens byrå. I New York City överlämnade han 3.500 dollar till Sylvia Ageloff. Senare, i oktober 1939, upprättade han ett bankkreditbrev på American Express' kontor i New York City på omkring 2.500 dollar. På detta bankkreditbrev kvitterade han ut stora summor i januari i år, återigen i maj i år, just innan det första angreppet på Trotskij, och tog ut restbeloppet i början av juni. När han greps av polisen hade han mer än 890 dollar i fickorna. I Mexiko köpte han en bil för 3.500 pesos. När han reste använde han flyg. I Mexiko levde han från oktober 1939 fram till tiden för mordet flott utan att ha något som helst jobb.

Trots att han på sitt turistkort kallade sig "maskinteknisk ingenjör" så uppgav han vid arresteringen att han hade studerat journalism och var journalist till yrket. Till hushållet påstod han att han arbetade för en mystisk person som först hade handlat med olja till de allierade, men som på senare tid hade övergått till diamanter. Han påstod att han fick 50 dollar i månadslön av denna mystiska chef.

Sylvia Ageloff vittnade till polisen att Jacson efter att hon hade mött honom i Paris började arbeta för "Argus presstjänst". Han sålde ett antal av Ageloffs artiklar om barnpsykologi till denna tjänst, men sa till Sylvia att det var omöjligt ta reda på var de publicerades eftersom hon då skulle behöva göra affärer direkt med tidningen och ta ifrån Argustjänsten dess arvode. Han hävdade själv att han skrev idrottsartiklar till hög lön åt Argustjänsten. Sylvia Ageloff såg aldrig någon av sina egna artiklar i tryck. Det är uppenbart att Argustjänsten bara var ett annat namn för GPU, även om det kunde ha haft "Argus" tryckt på sina brevhuvud och över någon kontorsdörr.

Till det yttre framstod Jacson före attacken som en nervös person, åldrad i förtid, förmörkad som om någon sorts gift höll på att tränga fram genom hans hud. Det ryckte i hans anletsdrag. Han talade snabbt men hade svårt att hitta ord, vilket fick honom att ibland snubbla på orden. Han bar hornbågade glasögon, klädde sig prydligt, täckte sällan sitt mörka hår med en hatt. Det var omöjligt att föra ett längre politiskt samtal med honom. Han övergick alltid till ett annat ämne. Han påstod sig vara ivrig sympatisör till Fjärde internationalen, och särskilt hängiven Trotskij, om vilken han, i vakternas närvaro, många gånger sa beundrande: "Han har världens största intellekt."

Sedan attacken har Jacson verkat helt nedbruten och nära sammanbrott. När han förs in i rättssalen för utfrågning släpar han på fötterna som om de var tyngda ner till golvet, hänger med huvudet och kräver stöd från två män. Under utfrågningar tittar han ner i golvet, svarar i ett tonfall som knappt är hörbart, vägra tala på något annat språk än franska, trots att han mycket väl känner till spanska och engelska. Men han tappade masken fullständigt när Albert Goldman pressade honom om historien om den påstådda medlemmen i Fjärde internationalens byrå som hade skickat honom till Trotskij. Plötsligt verkade han uppmärksam, försiktig. Han satt upp i stolen, gestikulerade, blev dramatisk. Vid dessa tillfällen kisade hans ögon hotfullt under hans bandagerade huvud, som ett djur i en fälla studerar sin tillfångatagare innan det gör ett utfall.

Med tanke på hur elegant han trängde sig in i hushållet, nästlade sig in, brutalt utförde sin fruktansvärda uppgift och höll sig till den linje som stalinisterna hade förberett för honom, kan Jacson anses vara en av GPU:s terrormaskins mest perfekta produkter.

GPU:s yrkesmördare

Vi kan nu titta tillbaka på några av GPU:s tidigare mord på våra kamrater och börja slå fast Frank Jacsons lömska roll.

I februari 1938 drabbades Leo Sedov av en tarmåkomma. Han lades in på sjukhus. På något sätt fick stalinisterna reda på var han fanns. Inom några dagar dog Leo Sedov under ytterst mystiska omständigheter.

”Vad har du för uppfattning om Sedovs död?” frågade domare Trujillo Jacson vid det preliminära förhöret.

Mördaren tvekade, sökte efter ord, och svarade buttert: ”Bara det som har publicerats om fallet.”
”Var det GPU!” ”Ja, GPU mördade Leo Sedov.”

Ett oerhört intressant uttalande! Var det bara en felsägning, ett oavsiktligt medgivande av en sanning som är välkänd bland GPU:s agenter? Var det höjden av oärlighet – ett medvetet försök att ta avstånd från GPU genom att antyda: GPU gjorde DET jobbet men INTE DETTA? Eller var det ett medgivande av ett faktum som han visste var sant genom sin personliga inblandning i mordet på Sedov, och som han medgav som en välkommen lindring från ansträngningen att ständigt ljuga, eftersom han inte upplevde att det kunde vara farligt för honom? Den sista hypotesen verkar mest sannolik. Det skulle förklara hans tvekan när frågan ställdes först – skulle han ljuga? Var det nödvändigt? ”Bara det som har publicerats ...” Ett försiktigt svar för att vinna tid medan han avgjorde om det var farligt att svara sanningsenligt: ”Ja, GPU mördade Leo Sedov.”

Just före Fjärde internationalens världskonferens i september 1935 kidnappades organisationens sekreterare, Rudolf Klement. Ett förfalskat brev med hans handstil sändes till Leo Trotskij från Perpignan, en liten stad i södra Frankrike som Jacson är mycket bekant med. I sina ordalag är detta brev nästan identiskt med Jacsons ”bekännelsebrev”, och redogör för Klements ”desillusion” efter sin påstådda upptäckt att Trotskij förhandlade om en pakt med ”Hitler”.

Att ”Klementbrevet” var ett GPU-jobb blev tydligt några dagar senare, när Klements kropp hittades flytande i floden Seine i Paria. Huvudet, armarna och benen hade skurits bort av någon med anatomiska kunskaper.

Jacson var stolt över att glänsa med sina kunskaper i anatomi vid matbordet. Med en skarp kniv i sina händer verkade en ugnstekta kyckling nästan falla isär av sig själv.

Varför dödades Klement? Det var Trotskijs uppfattning att Klement snubblade över information av största betydelse rörande GPU. Identiteten på en provokatör – kanske bevis att GPU mördade Leo Sedov, och förberedde mordet på Trotskij.

Jacson kände David Alfaro Siqueiros, ledaren under angreppet den 24 maj. ”Av en slump”, sa Jacson till domare Trujillo, så var den affärsadress i Mexiko som han gav till Sylvia Ageloff huset med namnet ”Ermita”, där David Alfaro Siqueiros vistades.

Nu är det lätt att rekonstruera kvällen den 24 maj. Jacson ringde på klockan under Hartes pass. Harte svarade vid porten.

”Det är Jacson – jag har ett meddelande av största betydelse.”

Som mördaren själv medgav kände Harte till Jacson, och han öppnade porten med säkerhetskedjan på. Han såg Jacson som han kände igen som en vän till huset. Han såg GPU-agenterna som var förklädda till mexikanska poliser, tog dem för äkta och öppnade porten.

Det var därför Harte mördades. Han kunde ha identifierat GPU-agenten som lurade honom att öppna porten. Nu går det att betrakta detta skede av angreppet den 24 maj, ett av de mest mystiska, såsom löst. Med största sannolikhet var Jacson också den mystiske ”franska juden” som talade spanska med tydlig fransk accent, som gav order till Siqueiros, som körde omkring i en svart Packard med New York-registreringsskyltar, som tillhandahöll pengarna till angripna den 24 maj.

Vi kan föreställa oss scenen i GPU:s högkvarter i New York när han återvände för att avge sin rapport efter det misslyckade angreppet den 24 maj.

”Res tillbaka och avsluta jobbet själv, annars –”

Reaktionen på Trotskijs död

Ilkska och sorg över Stalins mord på Leo Trotskij svepte genom arbetarklassen i världsskala. Telegram och brev strömmade in från alla de länder där censuren tillät det. En efter en antog arbetarorganisationer i Mexiko resolutioner som fördömde GPU:s mord på Trotskij.

President Lazaro Cardenas utfärdade ett svidande fördömande av de som hade begått mordet, och kallade dem ”agenter för en främmande makt” och ”förrädare” mot Mexiko.

Bara GPU:s vänner och agenter höll tyst eller försökte insinuera att Jacsons ”bekännelse” var sann. Lombardo Toledanos tidning *El Popular* publicerade till exempel uttalandet från Trotskijs mördare under framsidans rubrik: ”Sensationell bekännelse av Leo Trotskijs mördare – riktar oerhörda anklagelser mot Fjärde internationalens döda ledare.” Detta var det största inlägg *El Popular* gjorde om mordet, vilket givetvis bara är naturligt för ett GPU-organ.

I en försiktigare form uttrycker *El Popular* samma uppfattning om Trotskij som David Serrano uttryckte inför domare Trujillo. Serrano, som är medlem i det mexikanska kommunistpartiets politbyrå och tros vara GPU:s representant i detta organ, arresterades i samband med angreppet den 24 maj. Det var han som beställde de polisuniformer som angripna förklädde sig i. Det var hans före detta hustru som agerade som en av de spioner som förförde polisen som stod vakt vid huset i Coyoacán.

”Tredje internationalen är mot personlig terror”, deklarerade Serrano cyniskt i vittnesmålet till domare Trujillo, ”men jag skulle inte bli ledsen om något hände Trotskij.”

”Du förstår att ett sådant uttalande kommer att tala mot dig i fallet?” frågade domaren häpet. ”Jag förstår, men det är vad jag anser.”

Detta var den 1 augusti, mindre än tre veckor innan mordet. Det var ordern från GPU:s representant att slutföra jobbet.

Bland de som arbetar med GPU under kampanjen mot Trotskij är Frank Jellinek. Denne man är sedan länge känd som åtminstone nära sympatisör till stalinisterna, och kom till Mexiko på hösten 1937. Han försökte besöka Trotskij, men portades. Senare kom han till pressintervjun som Trotskij gav efter John Dewey-kommissionens dom att han var oskyldig till de anklagelser som riktades mot

honom under Moskvarättegångarna. Jellinek kom med sin vän, Frank Kluckhohn, och måste lugnas ner av Trotskij på grund av den oordning han skapade. Han sågs ofta med ledande stalinister i Mexiko, och skrev rapporter om angreppet den 24 maj i enlighet med GPU:s linje. Men det som är mest intressant med Jellinek är vad han gjorde när Trotskij infann sig i rätten i Coyoacán för att svara på frågor från Serranos advokat, Pavon Flores. Trots att Flores är medlem i det mexikanska kommunistpartiets politbyrå och en av de som överlevde utrensningarna i mars som föregick angreppet den 24 maj, rådgjorde han med Jellinek i rättssalen så ofta att man fick intryck av att Jellinek hade en hel del auktoritet. Efter mordet på Trotskij skrev Jellinek ett reportage i *PM*, som försökte stärka Jacsons självporträtt i Fjärde internationalen som den gjutform ur vilken mordet uppstod. Jellinek rapporterade att ”grälände fraktioner nu tävlar om Trotskijs kropp”. Vilka grälände fraktioner? James P Cannons och Albert Goldmans! (*PM*, 23 augusti.)

Jellineks försvar av GPU är lika dumt som Jacsons ”bekännelse”. Den hand som lindas om en hackas handtag förlorar sin fingerfärdighet med en penna.

De sista dagarna med Trotskij

Under byggnadsarbetet när vi förvandlade huset till en fästning promenerade Trotskij ofta på terrassen, föreslog förändringar, förbättringar. Men han var inte glad åt att behöva bo på ett sådant ställe. Han sa ofta till mig: ”Det påminner mig om det första fängelse jag satt i, i Kirgizistan. Porten gör samma ljud när de stänger. Det är inte ett hem, det är ett medeltida fängelse.”

Stället var verkligen som ett fängelse. Trotskij inskränkte sig till att leva bakom dessa sex meter höga murar som om han avtjänade ett straff i ett tsaristiskt fängelse.

En dag upptäckte han hur jag tittade på de nya tornen. Hans ögon glittrade i ett av sina varma, förtrogna leenden, en blick och en nickning som drog in en i hans förtrolighet.

”En högt utvecklad civilisation – att vi fortfarande måste göra sådana konstruktioner”, sa han, och höjde glatt på ögonbrynen.

”Ja”, svarade jag – det var inte första gången han hade gjort denna anmärkning till mig – ”precis samma konstruktioner som för att organisera det ekonomiska systemet på en förnuftig grundval.”
”Att tvingas tillbringa en livstid med det!”

Den varma mexikanska solen framhävde hans örnlika drag, och lyfte fram hans vita buskiga hår från de mörka klättrväxterna bakom honom. Han tittade inte längre på mig utan fundersamt på tornen, och jag tittade plötsligt på en bolsjeviks livsuppgift tusen år in i framtiden.

Den Gamle lärde personerna runt sig på det sättet – förvandlade halvt skämtsamt till och med sina obehag till något värdefullt för den nya generation som omgav honom.

Trotskij gillade den mexikanska landsbygden, tyckte om att sitta bredvid en bra chaufför och åka bort på den belagda motorvägen till någon okänd väg med gropar, stenbumlingar, lera, kaktusar med vassa blad. Sådana vägar påminde honom om den gamla tiden och fälttågen med Röda armén. Men dessa utflykter, som han kallade ”promenader”, var farliga, och månader i taget förnekade den Gamle sig detta nöje.

På den sista ”promenad” den Gamle tog sov han mer än vanligt. Som om han var utmattad och detta

var hans första chans på lång tid att vila. Han slappnade av i baksätet bredvid mig och sov från Cuernavaca nästan till Amecameca, där vulkanerna Popocatepetl och Ixtaccihuatl, den sovande kvinnan, omger sina vita toppar med stora ulliga moln. Medan en av de andra bilarna tankade, stannade vi intill en gammal hacienda med resliga men starkt befästa murar. Den Gamle betraktade murarna med intresse: ”En fin mur men medeltida. Som vårt eget fängelse.”

När vi närmade oss Coyoacán gled han ner i sätet så att hans huvud inte skulle synas – det kunde komma en kulsprutesalva från något av fönstren ut mot gatorna nära vårt hus.

”Efter detta måste vi ha två av de bästa förarna i bilen”, sa den Gamle. Han tänkte på risken som var förknippad med dessa behagliga ”promenader” – chansen att föraren dödades. Men det gjordes ingen mer ”promenad” där hans förslag kunde genomföras.

Från angreppet den 24 maj fram till veckan före sin död, arbetade Trotskij på att avslöja GPU – bekämpade dess agenter och vänner, som Lombardo Toledano som genomförde en frenetisk kampanj av förtal, skvaller, oanständiga personliga angrepp under GPU:s monotont upprepade paroll: ”Kasta ut förrädaren Trotskij från Mexiko.”

Lördagen innan attacken sa Trotskij till mig att han praktiskt taget hade avslutat allt sitt arbete avseende att avslöja förövarna av angreppet den 24 maj, och förväntade sig att återvända till sin ”stackars förbisedda bok om Stalin”. Men innan dess ville han veta vad jag tyckte om att han skrev något i frågan om militarism. Vi diskuterade en sådan artikels form och innehåll, om det skulle vara en artikel till *Fjärde internationalen*, något för *Socialist Appeal*, eller med tanke på världsförhållandena en osignerad artikel.

Som jag erinrar mig dem löd hans egna ord om teserna i detta projekt så här:

”Nu måste vi inleda en kamp för att undanskaffa alla rester av pacifism i våra led. Denna pacifism är inte bara ett arv från vårt inträde i Socialistpartiet, utan ett arv från det senaste imperialistiska kriget. 1914 hade inte ens bolsjevikerna något perspektiv att gripa makten. Vår dåvarande politik härrörde mer eller mindre från en ståndpunkt som bara var en opposition mot regeringens officiella politik. När Lenin var i Schweiz skrev till och med han några artiklar där han sa att två eller tre generationer från nu kanske skulle uppleva socialismen men inte vi. Nu är världssituation ännu mognare än då. Vår politik måste utgå från perspektivet att gripa makten. Det kommer att uppstå revolutionära situationer under den kommande perioden, den ena efter den andra. Det kommer att vara en period som är rik på revolutionära situationer. Först kommer det att bli nederlag. De är oundvikliga, men vi kommer att lära av dem. Det är också oundvikligt att vi kommer att få segrar. En bra seger kan förändra hela världssituationen. Det är inte uteslutet att ni kommer att erövra makten i USA under den kommande perioden.”

Vi talade om dessa teser flera gånger under eftermiddagen. Jag berättade för Trotskij om mina erfarenheter att skriva en krigspamflett där det var lätt att peka på krigets fasor och orsaker, men inte så lätt att säga till arbetarna exakt vilka åtgärder som skulle tas sedan, och att denna svårighet härrörde ur det faktum att vi ännu inte helt och hållet hade löst vår politik gentemot pacifistiska uppfattningar. Jag berättade också om min reaktion på Hitlers segrar, som inte så mycket visade fascismens styrka som den demokratiska imperialismens ruttenhet, en ruttenhet som inte ens vi hade uppskattat fullständigt, och som tydligt visar att vi var mycket närmare makten än vi hade trott – att det skulle bara skulle krävas lite från arbetarklassen för att krossa hela denna struktur. ”Givetvis”, sa

Trotskij. ”Nå. Vi kommer att ha gott om tid att tänka igenom problemet imorgon”, och syftade på sin läkares order att han skulle ligga till sängs hela söndagen för att vila. Men han blev så intresserad av denna tes att han gick till sitt arbetsrum och omedelbart började diktera. Jag hörde hans starka kraftiga röst som dikterade i sin diktafon, med flera ”totjka!”, fram till halv tio på kvällen och återigen på måndag morgon. Han hade fått en utmärkt början på artikeln, berättade ha just innan middagen, och använde Dwight Macdonalds ”bedrövlige artikel” i *Partisan Review* som jag hade betonat för honom. Han nämnde också en del av pacifistiska tendenserna i minoritetsgruppen som bröt med Fjärde internationalen, som han avsåg att använda tillsammans med Norman Thomas’ ”bedrövlige och föraktliga” pacifism som illustrationer i artikeln.*

Det första utkastet var utskrivet och på hans arbetsbord när han attackerades. Jag känner till Trotskijs arbetsmetoder, och jag är säker på att han hade skisserat de flesta av sina viktigaste idéer. Illustrationer och citat saknades fortfarande till stor del, möjligen hade han inte ännu kommit fram till en formulering av sina centrala idéer. Men ett angrepp på pacifismen som det uttrycktes i hans samtal med mig kommer säkert att genomsyra hela Fjärde internationalen under den kommande perioden.

Trotskijs begravning

Den 22 augusti hölls en begravningsceremoni för Trotskij i enlighet med mexikanska sedvänjor. En kortege följde långsamt kistan genom gatorna. En enorm folkmassa följde med från begravningsbyrån till kyrkan, omkring 13 kilometer. I begravningstakt gick processionen genom ett av de mest tätbefolkade arbetarklassområdena i Mexiko. Gatorna var packade på båda sidor med stadens mest anspråkslösa människor, som Trotskij hade lärt sig att älska under de sista åren av sitt liv. När kistan närmade sig, insvept i en röd fana, tog de av sig sina hattar och stod tysta som hyllning tills den hade passerat.

I kyrkan talade tre av Trotskijs vänner vid kistan. Albert Goldman, som hade försvarat Trotskij vid John Dewey-kommissionens förhör, försäkrade folket i Mexiko, det enda land som gav honom asyl, att hans kvarlevor få sin sista vila här. Han talade om den oåterkallelige förlust som Trotskijs död innebar för världens arbetarklass.

Garcia Trevino, tidigare ledare för CTM [den mexikanska fackliga centralorganisationen], en av *El Populares* grundare och en välkänd socialist, fördömde Lombardo Toledano och hans stalinistiska skara som direkt ansvariga för de intellektuella förberedelserna inför mordet på Trotskij. Han uppmanade de mexikanska arbetarna att rensa sina led från GPU:s gemena och korrumperade agenter och vänner.

Grandizo Munis, en av ledarna för Fjärde internationalens spanska sektion, som hade stridit i Spanien och fängslats av GPU där, skisserade de viktigaste händelserna i Trotskijs liv, speciellt hans kamp mot den ryska revolutionens urartning i Stalins person. Grandizo avslutade sitt tal med Trotskijs sista ord, översatta till spanska, ”*Estoy seguro de la victoria de la Cuarta Internacional. Adelante!*”

Från den 22 till den 27 augusti förvarades Trotskijs kropp på begravningsbyrån i väntan på svar från den amerikanska regeringen på önskemålet att ta hans kvarlevor till New York City för en begravn-

* [Bonapartism, fascism, krig](#) – på marxistarkiv.se – öa.

ningsceremoni. En hedersvakt bestående av mexikanska arbetare och medlemmar i Trotskijs hushåll stod på vakt bredvid kistan dygnet runt. Det var en stadig ström av människor som ville betyga sin sista aktning till Trotskij. 27 augusti bedömdes att 300.000 människor hade gått förbi hans kista. De bestod nästan helt av de fattigaste människorna, tyngda av slit, många av dem i trasor och barfota. De gick tysta efter varandra, med böjda huvuden.

Från hela världen skickades telegram och brev till Coyoacán och uttryckte den djupaste sorg. Alla Fjärde internationalens sektioner skickade, om det var möjligt, solidaritetsmeddelanden, och lovade att fortsätta kampen för Trotskijs idéer.

President Lazaro Cardenas och fru Cardenas besökte Natalja och uttryckte sin indignation över brottet och sin djupaste sympati med Natalja. De försäkrade henne att de ”mycket väl förstod var brev som det som hade hittats i mördarens kläder tillverkades”, och att hon ”inte skulle bekymra sig om det”.

Den 26 augusti vägrade den amerikanska regeringens utrikesdepartement kategoriskt att tillåta att Trotskijs kropp fördes till USA för en begravningsceremoni. Den förruttnande kapitalistklassen som går in i det sista skedet i den epok av krig och revolutioner från vilken socialismen kommer att uppstå, gör bäst i att vara förskräckta för allt som förknippas med Leo Trotskij!

Så dog vår kamrat, vän, lärare. Han såg framtiden som om han redan levde i den, och liksom Marx, Engels och Lenin riktade han all sin enorma energi på att få arbetarklassen att slå in på den nödvändiga vägen till detta framtida samhälle. Trotskij varken fruktade döden eller trodde på en gud eller ett liv efter detta. ”Allt som lämpar sig för liv lämpar sig för att förgås.” Han ville inte bli ihågkommen för något annat än sina revolutionära gärningar och idéer, och då bara så att de kunde användas under arbetarklassens befrielsekamp. Han var mot balsameringen av Lenins kropp, och uttryckte till Natalja sin önskan att han skulle kremeras när han dog. Låt elden förinta allt som förruttnar! Den 27 augusti utfördes denna hans önskan. Denna dag tänkte många av hans vänner utan tvekan på ett av Trotskijs favoritcitat:

”Inte skratta, inte gråta.
Utan förstå.”

(”jag har strävat efter att inte skratta åt mänskliga handlingar, inte gråta åt dem ... utan förstå dem”
Spinoza)

Översättarens efterskrift

Hansens artikel skrevs redan i oktober, innan det hade visats vem ”Frank Jacson” var – den spanske stalinisten Ramón Mercader, vars mor också var stalinist. Vi vet mycket mer om mordet idag, och flera böcker och artiklar om det finns publicerade på marxistarkivet. Bland dessa kan vi nämna [Mordet på Trotskij](#), av Julian Gorkin, en utförlig bok om denna händelse, och [Mordet på Trotskij](#), av Anton Nilsson, den legendariska "Amalthea-mannens" minnesord över Trotskij. En skönlitterär bok om mördaren Mercader är Leonardo Paduras ”Mannen som älskade hundar”, som finns recenserad i [Paduras avdelning](#). I avdelningen "[Artiklar om Trotskij](#)", finns en speciell del om mordet, som innehåller ett flertal artiklar av intresse.